

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՅՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՔԱՀԱՆԱՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

Մեր եկեղեցու պայծառութեան, նորա քարոյական հեղինակութիւնը վերականգնելու պայմաններից մէկն է քահանայութեան քարեկարգութեան խնդիրը: Չունենանք պարտաճանաչել եւ քանիմաց քահանայութիւն, ի զուր են մեր ըլլոր յոյսերն ու տենչերը, որ կապուած են եկեղեցու գոյութեան եւ նպատակի հետ: Իսկ եկեղեցու կոչումն ու նպատակն է՝ *պահպանել եւ արթնացնել իր հօտին Հիմնադրի հոգու եւ վարդապետութեան համաձայն: Բրիստոսի վերջին պատուէրն էր՝ «Ուրեքն Եւրոպայի եւ Ասիայի որ ինչ պարսպաբան լինին, որով եւ եկեղեցու կոչումն էր որոշում: Եկեղեցին Տիրոջ այս հրամանի համաձայն այլ եւ այլ միջոցներ եւ հաստատութիւններ է հիմնել իւր դաստիարակչական նպատակների յաջողութեան համար, բայց նոցանից ամենահինը քրիստոնէական եկեղեցու պաշտօնէութիւնն է, որ հաստատուել է Յիսուս Բրիստոսի ձեռքով: Որովհետեւ եկեղեցու ներկայ նուիրապետութիւնը առաքելական շրջանի պաշտօնէութեան շարունակութիւնն է, տարբեր արտաքին կազմակերպութեամբ, բայց նոյն էութեամբ եւ նպատակով: Բրիստոսի վերջին պատուէրն այսպիսով հնչում է եւ ներկայ պաշտօնէութեան ականջին, որ կոչուած է իրազորելու եկեղեցու նպատակը:*

Եկեղեցու պաշտօնէութեան մէջ կարելի է տեսնել եւ ընտրւած քահանայութիւնը, որ իւր դիրքով անմիջապէս կապուած է եկեղեցու հօտի հետ: Ժշմարիտ է, նա առաջնորդող դեր չունի եկեղեցու ընդհանուր քարեկարգութեան, վարչական ղեկավարութեան մէջ, բայց առանց նետեանքի կմաւն հոգե-

ւոր բարձր վարչութեան ըլլոր ցանկութիւններն, եթէ քանիմաց եւ պարտաճանաչ քահանայութիւն չունենայ իւր ձեռքի տակ: Բարձրագոյն նուիրապետութիւնն առանց քահանայական դասակարգի նման է մի զօրապետութեան առանց զինուորների: Լաւ զօրապետից եւ օգնական սպաներից շատ բան է կախուած պատերազմի յաջողութեան համար, բայց հանձարեղ զօրապետի եւ նորա սպանների ջանքերն ի զուր են առանց քաջ, իրենց հայրենեաց համար մեռնելու պատրաստ զինուորութեան: Եկեղեցւոյ նուիրապետութիւնը մենք առանց դիտաւորութեան չհամարձակուցինք զինուորական կազմակերպութեան հետ. եկեղեցու ընթացքն եւս պատերազմական է, որովհետեւ իւր հաստատութեան օրից կոչուած է նա մարտ մղելու «աշխարհ», այսինքն խաւարի, շարութեան, անբարոյականութեան դէմ: Ուստի եւ առաքելը իւր կեանքի գործունէութիւնը պատերազմի է նմանեցնում եւ հետեւեալ խօսքերով կընքում. «Չբարւոյ պատերազմն պատերազմեցայ, զընթացսն կատարեցի...»:

Այո՛, եկեղեցու նուիրապետութիւնն մի հոգեւոր զինուորութիւն է. Բրիստոսի դրոշակի տակ եւ նորա յաղթութիւնը պայմանաւորուած է իւր զօրապետների եւ հոգեւոր զինուորների քարեմասնութիւններից եւ պարտաճանաչութիւնից: Հայաստանեայց եկեղեցու հոգեւոր զինուորութիւնը նորա քահանայութիւնն է, որ կոչուած է մեղքի եւ անբարոյականութեան դէմ մաքառելու *«...սպառնալու»*: Իսկ ինչպէս կարող է մէկն ուսուցանել, երբ մինչեւ իսկ գաղափար չունի իւր ուսուցանելիք նիւթի մասին: Քահանայի գէնքը նորա հոգեւոր ուսումն ու հաւատն է, սակաւ քացառութեամբ երկուսից էլ զուրկ է մեր քահանայութիւնը:

Ամառնային ծանապարհորդութիւնների ժամանակ առիթ ենք ունեցել ծանօթանալու զանազան գաւառների քահանաների վիճակի հետ. Լարաբադի, Վայոց Ձորի, Ծիւրակի, բայց նոյն իսկ Ս. Էջմիածնի շուրջը գտնուած գիւղերում քահանաներ կան, որոնց համար առանց խղճարարուելու ասել կարող

ենք, թէ համարեա կարդալ չգիտեն: Պատահել ենք քահանաների, որ արքեպիսկոպոսից ոտքի վերայ կանգնել եւ մեզ հետ խօսել չէին կարող, պատահել ենք քահանաների, որոնց անբարոյական ընթացքը զայն թակղեցուցիչ էր նոյն իսկ հօտի ամենից ընկած անդամի համար: Պատահել ենք կիսախելագար քահանայի, որը տարիներով սրբազնագործութիւն էր կատարում: Ընդհանուր խօսքերով նկարագրում, անցնում ենք այս տխուր իրողութիւնները, քայքայ մեր յիշատակարանից ամեն տեսակի համար քաղմաթիւ փաստեր կարող ենք յայտնել յականէ յանուանէ, գիւղն ու գաւառը նշանակելով, որ ի հարկէ անպատեհ է այստեղ: Ծոցա նիւթական վիճակն էլ համապատասխան է քաղոյականին: Եւ այդ խեղճները կոչուած են ժողովրդի առաջնորդը, դաստիարակը դառնալու: Ի՞նչպէս կարող է եկեղեցին այսպիսի սպասաւորների ծնորդ իւր վսեմ կոչման ծառայել: Յաւալի է, շատ ցաւալի: Բայց նկարագրելով այս տխուր իրողութիւնը՝ թեթեւամտութեամբ՝ զրջի մի շարժումով մեղքը այս կամ այն անձի վերայ չենք ձգում: Պատմական մի այսպիսի բարդ երեւոյթ կարօտ է քաղմակողմանի եւ լուրջ ուսումնասիրութեան: Ով փոքր ինչ գործ է ունեցել տգէտ եւ անհասկացող ժողովրդի հետ, նա լաւ հասկանալ կարող է, թէ ինչպէս դժուար է Բ. Բ. Բ. Բ. Սակայն մենք անհնար չենք համարում՝ այդ ամեն դժուարութիւն, խոչընդոտ տեղի է տալիս վերջապէս կարգաւորեալ, հետեւողական եւ յարատեւ գործունէութեան: Եկեղեցու պաշտօնէութեան, դորա մէջ եւ քահանայութեան, բարեկարգութիւնը Հայոց եկեղեցու համար այնպիսի ծանրակշիռ, կենաց եւ մահու նշանակութիւն ունեցող խնդիր է, որ մեր ըլլող հոգացողութիւնը, մեր բոլոր Հայերը այդ կէտի վերայ պիտի կեդրոնացնենք: Եկեղեցու պաշտօնէութեան անկմամբ, ընկնում է եկեղեցին, խեղդում է ժողովուրդը կրօնական անտարբերութեան եւ ամեն տեսակ անբարոյականութեան ծովի մէջ, որ աւելի վտանգաւոր է մեր ազգի ապագայի համար: քան սովն ու սուրը: Ահա մի վէրք մեր եկեղեցա-

կան կենանքի մէջ, որ անպայման բժշկութեան պէտք ունի: «Արարատ»-ի հետեւեալ համարներում մի քանի յօդուածով կաշխատենք մեր տկար կարողութեան չափ լուսաբանել այս կենսական հարցը զանազան կողմերից: առ այժմ՝ մի քանի խօսք ասենք հայոց եկեղեցու ընդհանուր վիճակի մասին, որ քիչ չէ խանգարում քահանայութեան բարեկարգութեան խնդիրը:

Քրիստոնէական նախնի սովորութեան համաձայն քահանայութեան ընտրութիւնը Հայաստանեայց եկեղեցու մէջ կախուած է համայնքից կամ ծխականներից: Հին ժամանակներից ընտրութեան որոշ ձեւ, եղանակ չէ հասել մեր ձեռքը. հաւանօրէն ժողովրդի առաջնորդներն համաձայնութիւն են տուել այս կամ այն անձի քահանայացման: գաւառի եպիսկոպոսն էլ ծեռնադրել է: Իսկ այժմ, երբ ժողովուրդը պարտաւոր է համախօսական ներկայացնել հոգեւոր իշխանութեան, սակաւ քացառութիւնները չհաշուելով սովորական է դարձել ընտրութեան հետեւեալ վտասակար եղանակը: Քահանայացուն անձամբ կամ նորա բարեկամներից մէկը նախօրօք պատրաստուած համախօսականը շրջեցնում է ամէ տուն, խանութ է խանութ եւ ստորագրել տալիս: Բաւական է, ստորագրողների թիւը 100-ից անցաւ, համախօսականը պատրաստ է: Այսպիսի դէպքերում խնդիրը, աղաչանք, երբեմն մինչեւ իսկ կաշառք, լինի այդ դրամով, թէ հացկերոյթով կամ նոյն իսկ մի քաթակ օղիով: մեծ նշանակութիւն ունին գործի յաջողութեան համար: Դժկամակների սիրտը վերջին միջոցներով են շահում: Բայց այդ դժկամակութիւնը չի ծագում տիրացուի արժանաւորութեան քննադատութիւնից, այլ կուսակցական շարժառիթներից: Կուսակցական ոգին մի քաղցկեղ է, որ ճարակում է մեր գիւղական ժողովրդի լաւագոյն զգացմունքները, խոչընդոտ դառնում ամեն մի բարի ծեռնարկութեան: Քահանաների քաղմութեան մի պատճառն էլ այս երկպառակութեան արդիւնքն է: Էջմիածնից ոչ հեռու՝ միմեանց մօտ գտնուող երկու գիւղեր, որ հազիւ երկուսը միացած մի քահանայ պահել կարո-

դանան, վերջին օրերս երկ երկու տիրացու են առաջարկել Կոնստանտնուպոլիսին այն պատճառով, որ իւրաքանչիւր գիւղում երկու կուսակցութիւն կայ: Բայց ո՞ր գիւղում կուսակցութիւն չկայ, Հագուագիւտ քաջառութիւններ են այդպիսի գիւղերը: Եւ ահա այսպիսի հանգամանքների մէջ քահանայացուներն իրենց քարեկամներով մրցութեան են դուրս գալիս այս կամ այն միջոցներով ստորագրութիւններ եւ կուսակիցներ շահելու: Ժողովուրդն այնքան տգէտ է, որ գիտակցութիւն չունի թէ ինչպիսի ծանր յանցանք է գործում եկեղեցու դէմ՝ այդպէս թեթեւամիտ կերպով իւր համաձայնութիւնը տալով այս կամ այն տիրացուի ընտրութեան՝ առանց նորա արժանաւորութիւնը քննելու: Այս թեթեւամտութիւնն իշխում է ոչ միայն գիւղերում, այլ եւ քաղաքներում:

Քահանայութեան անկման պատճառներից մէկը գոնէ քաղաքներում մենք վերադրում ենք այսպիսի անկանոն ընտրութեան եղանակին: Քահանայութեան ընտրութեան և կառավարման այն եկեղեցւոյ հոգիներն են, որ համարում են իրենց իրաւունքը միայն իրենց ձեռքում: Այս պահանջում է ընտրութեան զաղափարը եւ եկեղեցու շահը: Ծատ անգամ ծիսականների մեծ մասը անտեղեակ է մնում նոր քահանայի ընտրութեան, որ ձեռնադրութիւնից յետոյ անախորժ պատմութիւնների առիթ է դառնում: Բայց եթէ ընդունենք իսկ թէ համախօսականը ստորագրում է նոյն եկեղեցու ամբողջ հօտի կողմից, դարձեալ ապօրինի է եւ անարդար առանց ժողովի: Անելի հեշտ կարելի է մոլորեցնել անհատին ծածուկ մեքենայութիւններով: քան մի ամբողջ ժողով: Վերջապէս ժողովի մէջ խորհրդածութեան նիւթ կարող է դառնալ տիրացուի արժանաւորութիւններն ու թերութիւնները: այն ինչ այդ դժուար է, երբ տիրացուն ինքը կամ նորա քարեկամն է դիմում այս կամ այն անձին: Հասարակ տանուտէրի ընտրութիւնը կատարում է ամբողջ հասարակութեան ներկայութեամբ եւ զաղտնի քուէարկութեամբ: այն ինչ քահանայինը՝ իշ: Տանուտէրը ժամանակաւոր կառավարիչ է, ընդամենը մի քանի տարուայ համար ընտ-

րուած, այն ինչ քահանան ժողովրդի կրօնական—քարոյական դաստիարակութեան առաջնորդն է եւ սրբազնագործ պաշտօնեայ, որ ինչ քահանայի կապում է եկեղեցու եւ նորա հօտի հետ: Ուրեմն որքան անելի լըջութեամբ պէտք է կատարել վերջինս ընտրութիւնը: Քահանայացուի ընտրութիւնը համայնական—ծիսական կեանքի մէջ ամենակարեւոր եւ լուրջ խնդիրն է, որի համար պարտաւոր է համայնքը ամենայն խոհեմութիւն եւ զգուշութիւն գործ դնել յաջող ընտրութեան համար: Քահանայացուի լաւ կամ վատ ընտրութիւնից է կախուած եկեղեցու եւ ծիսականների ապագայ գործերի ընթացքը: Ծիսական եկեղեցու սպասաւորը քահանան է, որի ձեռքով նա հոգեւոր մխիթարութիւն եւ դաստիարակութիւն է ստանում: Առանց քահանայի եկեղեցին քարերի մի կոյտ է, անխօս մի շինութիւն, որ ժողովուրդ հովուել չի կարող: Բայց այսպիսի մի կարեւոր եւ սրբազան նշանակութիւն ունեցող գործ վերին աստիճանի անփութութեան է մատնուած մեր մէջ: Ամեն ոք աշխատում է շուտ ստորագրել փողոցում իրեն մատուցած թուղթը գլուխն ազատելու կամ գործից յետ շնորհակալութեամբ: Այն ինչ ժողովի մէջ նոյն մարդը անկարող էր այդպէս անփոյթ վերաբերուել, երբ մանաւանդ տիրացուի համար թեր եւ դէմ վիճաքանութիւններ, կարծիքներ լըսուէին: Ներելի էր հասարակ, գիւղական ժողովրդին, երբ անփութութեամբ վերաբերուէր դէպի այսպիսի մի կարեւոր գործ, բայց ամօթ եւ խայտառակութիւն է քաղաքացիների համար, որոնք սակայն իրենց ընտրած քահանայի թերութիւնները ամենախիստ քննադատութեան ենթարկել գիտեն:

Առանց ժողովրդի ազատ ընտրութեան իրաւունքը խանգարելու, մեր հասկացողութեամբ հոգեւոր վարչութիւնը պէտք է ինչպէս ունի հսկելու ընտրութեան կանոնաւորութեան վերայ: Բայց անկարելի է կանոնաւոր ընտրութիւն սպասել, մինչեւ ինչպէս փողոցներում կատարուած ընտրութիւնները: Մենք կարծում ենք, որ քաղաքներում ամենեւին դժուար

չէ ընտրութեան այս տղեղ եղանակը ոչնչացնել, քանի որ տեղ տեղ արդէն կանոնաւոր, ծխական ժողովով ընտրութիւնն սկսուած է, հարկաւոր է միայն սլարտաւորեցուցիչ դարձնել ընդհանրութեան համար: Մի անգամ ընդ միշտ սէտք է յայտարարուի հոգեւոր իշխանութեան կողմից, թէ անվաւեր են այն քուր համախօսականները, որ ստորագրուած են առանց ծխական ժողովի եւ հոգեւոր վարչութեան հսկողութեան: Պէտք է միայն նետեւորդական լինել մի անգամ՝ կատարած որոշման մէջ եւ կարճ ծամանակում՝ ժողովուրդը ստիպուած կլինի կարգ ու կանոնի ենթարկուել: Գործի ղիւրութեան համար անհրաժեշտ էր ընտրութեան հրահանգներ հրատարակել, որով առաջնորդուէին թէ ծխականները եւ թէ ընտրողական ժողովին հսկող գործակալներն ու քահանաները: Հոգեւոր վարչութեան հսկողութիւնն ու մասնակցութիւնն օգտակար կլինէր նորանով, որ նախօրօք տեղեկութիւններ կստանար նա ընտրելիների քարոյական եւ ուսումնական արժանաւորութիւնների մասին, արգելք կլինէր ընտրութիւններ կատարելու, երբ աւելորդ լինէր նոր քահանայի ձեռնադրութիւնը, վերջապէս ինքն իւր կողմից արժանաւոր ընտրելիներ կառաջարկէր ծխականներին օգնելու եւ աւելի արժանաւոր քահանայացուներին առաջ քաշելու համար: Ապա թէ ոչ առանց հոգեւոր իշխանութեան վճռական մասնակցութեան եւ կարգադրութեան ոչ մեր քահանայութեան ընդհանուր վիճակը կրարեկարգուի եւ ոչ մասնաւորապէս ընտրութեան գործը:

Գ. Վ. Յովսէփեան

ՄԱՅՐ ԸԹՈՌ

Շամախու թեմի նորահաստատ առաջնորդ Գերապատիւ Տ. Եսայի Արքեպիսկոպոսը փետր. 15-ին Ճանապարհ ընկաւ գէպի իւր նոր պաշտօնատեղին: Ե. Սրբազնութեան ուղեկցում է բարձր. Եփրեմ վարդ. Սուքիասեանց, որ նշանակուած է նոյն թեմի կոնսիստորիայի նախսնդամ եւ Սաղկանի վանքի վա-

նահայր: Գերապատիւ Սրբազանին ըստ նախնի սովորութեան մինչեւ վանքի մեծ դարբան ուղեկցեց Մ. Աթոռի միտրանութիւնը եւ բարի ճանապարհ մաղթեց:

Մեծ պատի ժամանակ Մայր Աթոռի միտրաններից Ս. Հայրապետի կարգադրութեամբ քարոզիչներ են նշանակուած Ս. Էջմիածնի տաճարի համար Գերապատիւ եպիսկոպոսուհի Տ. Տ. Գրիգոր Գառնակերեան, Մակար Բարխուդարեան, Յովհաննէս Շիրակունի եւ բարձր. Յուսիկ վարդապետ: Շարաթուայ մէջ մի անգամ եւս լի օրերը, ձեմարանի տեսուչ բարձր. Կարապետ վարդապետը Աւետարանից հատուածներ է կարդում եւ բացատրում, ժողովրդին Ս. Գրքի բովանդակութեան եւ իմաստի հետ ծանօթացնելու նպատակով:

Վաղարշապատի եկեղեցու համար քարոզիչներ են նշանակուած. բարեշն. Եղիա, Հմայեակ, Գարեգին Յովսէփեան եւ Եղիշէ վարդապետները, որ շարաթ երեկոյեանները եւ կիւրակի առաւօտները պիտի քարոզեն կարգով:

Երջուն քարոզիչներ են նշանակուած նաեւ գաւառների համար:

1. Գառնուոյ գործակալութեան համար բարձր. Պետրոս վրդ. Այվազեան:

2. Սուրմալուի գործակալութեան համար բարձր. Եղիա վարդապետ:

3. Սարգարապատի գործակալութեան համար Թաշիկ վարդապետ:

4. Էջմիածնի եւ Աշտարակի շրջակայ գիւղօրէից համար բարձր. Տ. Տ. Կարապետ եւ Գարեգին Յովսէփեան վարդապետները: Վերջիններս քարոզչութեան պիտի ելնեն միայն շարաթ եւ կիւրակի օրերը, միւս օրերը ուսուցչական պաշտօնի պատճառով ազատ չլինելով:

